

Nové výzvy pre vedeckovýskumnú komunitu v kontexte rámcových programov EÚ

Odborná konferencia pri príležitosti 10. výročia založenia podporných štruktúr pre program HORIZONT na Slovensku – Národná kancelária pre program Horizont a Styčná kancelária SR pre výskum a vývoj v Bruseli.

Dátum a miesto konania: 13. novembra 2024, Vedecký park UK, Ilkovičova 8, 841 01 Bratislava & online

ZÁVERY Z KONFERENCIE

Na základe odznených príspevkov a diskusií môžeme potvrdiť, že program Horizont Európa (HE) je dôležitý nielen pre národné authority, ale aj pre celú vedeckovýskumnú komunitu. Ponúka množstvo príležitostí pre slovenský výskum a jeho rozvoj.

Počas konferencie sme mali možnosť byť informovaní o viacerých typoch priamej či nepriamej podpory účasti v programe zo strany národných orgánov, ktorá už existuje alebo je v štádiu zámeru.

Dozvedeli sme sa o fungovaní podporných štruktúr pre program Horizont – národná kancelária NCP pre program Horizont, Styčná kancelária SR pre výskum a vývoj v Bruseli (SLORD). K týmto štruktúram patria taktiež aj národní delegáti a experti pre program Horizont Európa.

Venovali sme sa aj prierezovým iniciatívam, ktoré sú pre projekty Horizont kľúčové a sú dôležité naprieč všetkými oblasťami Horizontu – etika a výskumná integrita, rodová rovnosť vo výskume, projektový manažment, dátový manažment a iné. Vo výskume a výskumných projektoch musíme tiež reflektovať existenciu a využitie umelej inteligencie.

Pre predstavenie slovenskej účasti v programe Horizont Európa boli odprezentované štatistické dáta. Aktuálne je Slovensko zapojené v 309 projektoch so zapojením 174 rôznych inštitúcií. Podľa prezentovaných štatistík je za posledný rok dvojnásobný nárast v oblasti čerpania financií. Momentálne sa nachádzame v polovici trvania programu Horizont Európa (trvanie do roku 2027).

Boli sme informovaní o prioritách nadchádzajúceho rámcového programu z národnej úrovne. Slovensko sa zaraďuje medzi prvé krajiny, ktoré pripravili svoju predbežnú pozíciu k 10. rámcovému programu EÚ pre výskum a inovácie (FP10). Medzi kľúčové body predbežnej národnej pozície patrí posilňovanie konkurencieschopnosti a podpora Európskeho výskumného priestoru (ERA). Pre slovenskú pozíciu je dôležité v FP10 naďalej napr. zjednodušené vykazovanie výdavkov (lump sum), využívanie synergii medzi rôznymi programami, verejno-súkromná spolupráca či reflektovanie výskumnej integrity a etiky vo výskume, otázky umelej inteligencie a celkovej bezpečnosti výskumu. Okrem toho sa kládie dôraz aj na podporu SSH a rozvoj EOSC.

V diskusii o podpore Horizontu zo strany štátu odznela naliehavá potreba akcelerovať aktivity vo vedeckom a výskumnom priestore. Dôležité bude prepojenie národných programov a programov EÚ a prispôsobovanie národných politík k EÚ. RIS3 by to mala reflektovať. Výzvu

je udržateľnosť projektových centier, ktoré by mali výskumníkov odbremeniť od administratívnej záťaže pri príprave projektových návrhov. Nemenej dôležitý je aktívny lobing a presadzovanie záujmov v ERA. Z pohľadu Slovenska bude v oblasti lobingu potrebné spájať svoje úsilie s okolitými krajinami (V4) a zároveň klásť dôraz na úzky okruh tém, aby bola umožnená silnejšia (vyjednávací) pozícia.

Zapájanie sa do aktuálneho programu Horizont a do nasledujúceho 10. rámcového programu má byť zo strany štátu podporené aj znižovaním administratívnej náročnosti celého procesu.

V porovnaní s inými krajinami sa na Slovensku štatisticky vo väčšej miere do programu HE zapájajú súkromné firmy. Naopak, účasť univerzít a výskumných organizácií v porovnaní s ostatnými krajinami zaostáva.

Dozvedeli sme sa, prečo sa slovenské subjekty málo zapájajú do programu, ale aj to, ako by sme ich vedeli lepšie motivovať na intenzívnejšiu účasť. Slovenské univerzity majú poddimenzovanú štruktúru podpory R&D, v niektorých prípadoch chýba profesionálny projektový manažment.

Pre úspešnejšie zapájanie sa univerzít do rámcových programov EÚ je tiež dôležité inšpirovať sa súkromnými firmami. Dôvody, prečo sa firmy častejšie zapájajú do výziev je o. i. ten, že ich participácia a implementácia projektov je súčasťou celkového biznisového modelu firmy. Tento model je pre zamestnancov motivujúci aj z hľadiska ich platového ohodnotenia.

Prioritou MŠVVaM SR je podporovať profesionálny projektový manažment v tejto oblasti na slovenských univerzitách. Možností pre získavanie skúseností v oblasti projektového manažmentu je dostatok, no zriadenie, prevádzkovanie projektových centier, ako i školenia zamestnancov v tejto oblasti musia byť primárne prioritou univerzít a jednotlivých inštitúcií.

Kľúčovou výzvou je udržateľnosť VaV infraštruktúry. S ohľadom na veľkosť krajiny máme šikovných vedcov, veľký mozgový potenciál a zručnosti. Vzhľadom na vysokú konkurenciu v EÚ bude dôležité zvýšiť kvalitu projektových návrhov v rámcových programoch.

V diskusii „Čo potrebujú potenciálni žiadatelia“ sme sa dozvedeli, že kvalitné a funkčné konzorcium a vzájomná spolupráca sú základom úspešného projektu.

Od priamo zainteresovaných riešiteľov projektov HE sme tiež počuli podnety, prečo sa do programu zapájať. Jedným z hlavných motívov prítomných úspešných žiadateľov bolo podieľať sa na realizovaní excelentného výskumu, výskumu s pridanou hodnotou na Slovensku. V súčasnosti musia mnohí slovenskí vedci, ktorí chcú robiť výskum v špičkových zariadeniach, vycestovať do zahraničia. Program HE ponúka možnosť realizovať špičkový výskum na Slovensku aj prostredníctvom vybudovania pracovísk. Celkovo európske peniaze umožňujú v oblasti VaV realizovať veci, ktoré sa zo slovenských finančných zdrojov a programov nedajú uskutočniť.

Pri zhodnotení potrieb zo strany štátu a potenciálnych žiadateľov odznela potreba zakladania a prevádzky funkčných projektových kancelárií na univerzitách a výskumných pracoviskách. Okrem toho odznela potreba aj legislatívne riešiť a uľahčiť proces zamestnávania cudzincov (tretie krajiny) pracovať na Slovensku, a tým podporovať aj slovenský výskum, nakoľko mnohí výskumníci práve z tretích krajín majú záujem pracovať v oblasti VaV na Slovensku.

Pri prezentovaní dôležitosti projektových centier odznelo, ako fungujú takéto podporné jednotky v zahraničí a u nás.

Z diskusie o dôležitosti projektových kancelárií pre úspešnú účasť v HE sme sa dozvedeli, ako fungujú projektové pracoviská na univerzitách v SR (STU) a v zahraničí (KU Leuven, Masarykova univerzita, Palackého univerzita). Zmeny v štruktúre a zriadenie projektových pracovísk výrazne zvýšili počet úspešných projektov v rámcových programoch. Bez projektovej kancelárie nie je možné podať projekt ako koordinátor.

Pripomíname [najbližšie podujatia](#) organizované Národnou kanceláriou Horizontu:

- 20.11.2024 Česko-slovenský infodeň k výzve Teaming
- 28.11.2024 Na káve s NCP s témou Podpora a prekonávanie prekážok pri zapájaní sa do programu HE
- 28. – 29.1.2025 Národné infodni k plánovaným výzvam v r. 2025

Dávame do pozornosti možnosť čerpania podpory zo [Schémy podpory pre manažment výskumu/projektový manažment](#), ktorá vznikla na účely naplňania Akčného plánu Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030. Cieľom je zabezpečiť slovenským výskumno-vývojovým subjektom podporné opatrenia pre prípravu grantov, účasť na školeniach v oblasti manažmentu výskumu a projektového manažmentu, umožniť expertné návštevy a poskytnúť cestovné granty, ako aj mentoringové služby pre žiadateľky a žiadateľov v programe Horizont Európa.

[Cestovné granty](#) – ponúkame možnosť preplatenia cestovných nákladov na burzy partnerov - tzv. Brokerage eventy v rámci Piliara II, a to do výšky 1.000 EUR/os.

Do ukončenia programu Horizont Európa zostávajú tri roky. Veríme, že na konci programového obdobia sa nám podarí dosiahnuť posun k lepšiemu a nový rámcový program EÚ pre výskum a inovácie (2028 – 2034) začneme so slovenskými riešiteľmi ešte vo väčšej intenzite a záujme.

V Bratislave dňa 15.11.2024

Organizačný tím konferencie, Odbor medzinárodnej spolupráce CVTI SR